Toespraak uitgesproken door Bert Jan van Haarlem
tijdens de SOVE viering op 2 april 2011 over "de wereldmachten".
Lezingen: Daniel 7: 1-14 en Mattheus 26: 62-66.

De droom van Daniël brengt ons in een vreemde wereld.
Dromen van ons gaan over ons eigen leven, over onze ervaringen en de verwerking daarvan. In onze dromen komen onze angsten en verlangens naar boven. Dromen vertellen ons iets over onszelf, maar we zeggen ook dat dromen bedrog zijn. In onze dromen koesteren we dierbare en gelukkige herinneringen en komen diepste wensen en verlangens, hoe onvervulbaar ook, aan het licht. Of we beleven opnieuw onze angsten en ons falen. Vaak zijn onze dromen niet meer dan flarden en kunnen we ze niet of nauwelijks vasthouden en navertellen.
De droom van Daniël heeft een heel ander karakter. Het is een visioen, waarin hij de afloop van de wereldgeschiedenis ziet. Voor hem is deze droom een aankondiging dat de wereldmachten hun einde vinden en onder zullen gaan. Wij zullen dat misschien een vrome wens vinden en misschien zelfs wel voor bedrog houden, maar voor Daniël is het de werkelijkheid. Een werkelijkheid die in vreemde beelden wordt getekend en verteld.

De wereldmachten worden beschreven als dieren die uit de zee opkomen. Ze worden zichtbaar als er een storm over de zee gaat. Uit een storm van vier winden komen vier dieren op. Ze vertegenwoordigen wereldmachten en er is veel over geschreven welke machten dat zouden zijn. De geleerde uitleggers zijn het, zoals over zoveel zaken niet eens. De droom van Daniël lijkt ook weinig aanknopingspunten in de geschiedenis te hebben. In de beschrijving van de dieren zijn geen verwijzingen naar machthebbers te ontdekken. Je kunt je ook voorstellen dat de vier dieren samen de wereld vertegenwoordigen. In de dieren zie je de wereldmachten van overal en altijd. Niet alleen van toen, maar ook die van nu.
Ze komen uit de zee. Dat is de macht van de chaos en de dood. Toen de aarde een onleefbare wildernis was, woest en doods, was er alleen de zee. De zee is de wereld waarin niet geleefd kan worden. In de nieuwe wereld die komen zal, zal dan ook geen zee meer zijn. Dan is er afgerekend met het kwaad en de dood.

Dat is ook de droom, het visioen van Daniël. Maar eerst zijn er de dieren. Eén voor één verschijnen de wereldmachten. Ze zijn al eerder in het boek Daniël beschreven met het beeld dat van verschillende metalen is gemaakt: eerst goud, dan zilver, brons en ijzer en tenslotte een verbinding van ijzer en leem. De wereldmachten nemen steeds verder af in kracht en glans. Maar toch worden ze in het visioen afgeschilderd als steeds harder en wreder. Ondanks hun afnemende macht gaan ze van kwaad tot erger.
Het eerste dier, blijkt nog iets van de menselijke maat te hebben. Het blijkt met enige moeite – vleugels worden uitgerukt – nog mogelijk deze macht op een mens te laten lijken. Het lukt nog om deze macht een hart te geven en daarmee menselijk te maken. Deze macht heeft dat als dier niet uit zichzelf, maar de eerste macht laat zich nog gezeggen en veranderen.
De volgende machten laten dat niet meer toe. Ze worden getekend als dieren die steeds minder menselijk en steeds gewelddadiger worden. Het tweede dier weet zich nog op te richten als een mens, maar toch niet meer dan half. Ook is er nu sprake van geweld. Er vallen slachtoffers: sta, eet.
Het laatste dier is niet meer te beschrijven. Het enige wat we daarover horen is dat het angstaanjagend en afschrikwekkend is. Hoe het dier eruit ziet horen we niet meer, alleen dat het grote ijzeren tanden heeft. Er wordt wel meer gezegd over het karakter en het gedrag van dit dier: het vreet en vermaalt en wat over is wordt vertrapt. Het gaat er beestachtig aan toe. Het enige wat dit beest nog aan mensen doet denken zijn ogen. Die zijn teken van oplettendheid en argwaan. Deze laatste macht moet waakzaam zijn, want alles en iedereen is tegen.

Deze macht is gewelddadiger dan alle anderen. Maar het echte verschil is de taal die door deze macht gesproken wordt. Het kenmerk van deze macht is grootspraak. Dat zal wel niet alleen gaan over geschreeuw en gebral. Er zal vooral bedoeld zijn dat er krasse taal wordt gesproken en ferme uitspraken worden gedaan. Daarvan is tot op vandaag genoeg te horen. Toch is de stevige taal vaak grootspraak, niet veel meer dan inbeelding en verbeelding. Intussen worden er wel slachtoffers gemaakt. Het gedrag van de machten is even bitter als wreed. Dat er uiteindelijk een einde aan komt, neemt niet weg dat ze lang bijna ongehinderd hun gang kunnen gaan. Er zijn dus altijd slachtoffers en het zijn er altijd te veel.

Toch komt er een omslag en is het gedaan met de machten van de wereld. Na de dieren komt de mens. Zo was het in het begin en zo is het ook nu. De mens zal heersen over de dieren, is gezegd en ook in het visioen van Daniël is dat zo. De omkeer is dat er iemand komt met het uiterlijk van een mens. De mensenzoon komt. Hij verschijnt in een wereld van rust. Niets doet meer denken aan de chaos en de verschrikkingen van de machten. Er staan tronen, er zal recht worden gesproken en gedaan. Er is een oude, een wijze, omgeven door een zee van licht. Daar verschijnt de mensenzoon die alle macht zal dragen.

In de nieuwe wereld die komen zal, gaat het om de menselijkheid van de macht. Er zal een macht komen die het uithoudt, die voor altijd is en die niet stoelt op macht en geweld. De wereldmachten worden ontmaskerd. Het doek valt en de macht is aan de mensenzoon.

Bij de evangelisten heeft de mensenzoon niet alleen een gezicht, maar ook een naam gekregen. Zij hebben Jezus van Nazareth als de mensenzoon herkend. Zo heeft Hij ook over zichzelf gesproken. Daar is geen spoor van geweld bij. Het gaat ook niet zonder slag of stoot. De wereldmachten weten wel raad met deze mensenzoon. De macht van staat en kerk, de gevestigde politieke en religieuze orde denkt af te kunnen rekenen met deze mens. Het zal een vergissing en misrekening blijken te zijn, maar wie had dat kunnen weten en durven denken of zeggen?
Het blijft een geheim waarom de wereldmacht tot ons komt in de meest kwetsbare van alle mensen.
En er blijft moed voor nodig om te geloven en te zeggen dat in Jezus de nieuwe wereld aanbreekt die komen zal. Dat is niet minder, niets anders dan de weg die Jezus de Messias is gegaan door het donker naar het licht, door de dood heen naar het leven. Als wij die weg gedenken en wanneer wij Pasen vieren, richten we ons nu al op de nieuwe wereld die komen zal.

Een rabbi over de messias:
Zolang Gods volk het nog niet waard is komt hij volgens Zecharja (9,9) op een ezel; maar zodra Gods volk het verstaat komt hij op de wolken des hemels.